

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
BUDDHIST INTEGRATION FOR PROMOTE LEARNING AND TEACHING MANAGEMENT
OF PHRAPARIYATTIDHAM SCHOOL GENERAL EDUCATION
DEPARTMENT SURAT THANI PROVINCE

พระครูธีรภัทรจารี (พิชิต ธีรภทฺโท)^{1*}, นิกร ศรีราช¹, พระครูสุตฺตมฺคณฺธบณฺฑิต¹

Phrakhru Thiraphattarachari (Pichit Dhīrabhaddo)^{1*},

Nigorn Sriraj¹, Phrakrusutavuthikunbandhit¹

*Corresponding Author E-mail: pichityoma12345@gmail.com

Received July 27, 2026; Revised October 12, 2026; Accepted October 15, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอน 2. ศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอน และ 3. นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนจากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็ง ได้แก่ การบูรณาการวิชาสามัญกับพระพุทธศาสนา การใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น จุดอ่อน ได้แก่ ภาระเนื้อหาและตารางเรียนที่หนาแน่น การสอนแบบบรรยาย และข้อจำกัดด้านบุคลากรและทรัพยากร โอกาส ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐ เทคโนโลยี และเครือข่ายการศึกษา ส่วนอุปสรรค ได้แก่ ทัศนคติทางสังคม ข้อจำกัดของสามเณร และความไม่พร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน 2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนดำเนินการตามวงจร PDCA ประกอบด้วย การวางแผนหลักสูตร การจัดการเรียนรู้เชิงรุก การนิเทศและประเมินผล และการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ 3. พุทธบูรณาการใช้หลักอริยบท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน 5 ด้าน ได้แก่ หลักสูตร วิธีสอน สื่อการเรียนรู้ กิจกรรม และการวัดและประเมินผล โดยองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้เน้น

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

การใช้ SWOT วิเคราะห์บริบท ขับเคลื่อนด้วย PDCA และบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นระบบ สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; อิทธิบาท 4; การจัดการเรียนการสอน; โรงเรียนพระปริยัติธรรม

Abstract

This research article aimed: 1. To study the general conditions of teaching and learning management; 2. To examine the teaching and learning management process; and 3. To propose a Buddhist-integrated approach to promoting teaching and learning management in Phrapariyattidhamma Schools, General Education Division, Surat Thani Province, conducted by the qualitative research. Data were collected through in-depth interviewing 25 key informants and analyzed using descriptive content interpretation.

The findings revealed that 1. Regarding the general conditions of teaching and learning management, the SWOT analysis identified several strengths, including the integration of general education subjects with Buddhism and the application of technology and local wisdom. Weaknesses included overloaded curricula and class schedules, lecture-based teaching methods, and limitations in personnel and resources. Opportunities included government support, technological advancements, and educational networks, while Threats included social attitudes, restrictions associated with novice monks, and inadequate infrastructure. 2. The teaching and learning management process followed the PDCA cycle, comprising curriculum planning, active learning implementation, supervision and evaluation, and continuous improvement of teaching and learning practices. 3. The Buddhist-integrated approach applied the Iddhipada 4 principles, namely Chanda enthusiasm, Viriya, perseverance, Citta, attentiveness, and Vimamsa, critical reflection, to improve five aspects of teaching and learning management, namely, curriculum, teaching methods, learning media, learning activities, and measurement and evaluation. The synthesized knowledge emphasized the use of SWOT analysis to assess institutional contexts, the PDCA cycle to guide systematic implementation, and the integration of the Iddhipada 4 principles to ensure that teaching and learning management was systematic, consistent with the distinctive identity of Phrapariyattidhamma Schools, and continuously improved.

Keywords: Buddhist Integration; Iddhipada 4 Principles; Teaching and Learning Management; Phrapariyattidhamma Schools

บทนำ

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสามเณรและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานควบคู่กับการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม ทักษะชีวิต และความสามารถในการดำรงตนอย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหาร การจัดการเรียนรู้ บุคลากร และการใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการศึกษาในยุคปัจจุบัน (พระครูนิวิฐธรรมานุศาสน์ และคณะ, 2564) ขณะเดียวกัน ครูผู้สอนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ การมีส่วนร่วม และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (พนิตพิชาภัสส์ พินทะภูวนต์ และนภาพรณ ธัญญา, 2567)

ในบริบทของจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนพระบรมธาตุไชยาศรีวิทยา โรงเรียนปัญญาที่วิทยานุสรณ์ โรงเรียนวัดโศลกศิลาราม และโรงเรียนแสงธรรมพิทยาคม (กองพุทธศาสนศึกษา, 2568) โรงเรียนเหล่านี้ต้องดำเนินการจัดการศึกษาให้ตอบสนองทั้งมาตรฐานการศึกษาสามัญและลักษณะเฉพาะของการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งทำให้การบริหารจัดการมีความซับซ้อนทั้งด้านงานวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ผลการศึกษาของพระครูสุตธรรมปคุณ (สำราญ จันทโร) และคณะ (2566) พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมยังมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารทั้งด้านงานทั่วไป งานบุคคล งานวิชาการ และงบประมาณ รวมทั้งควรมีระบบวางแผนและประเมินผลที่ชัดเจน ขณะที่การพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้มีประสิทธิภาพควรให้ความสำคัญกับคุณภาพผู้เรียน ความเข้มแข็งของระบบบริหาร และการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ (พระมหาวิโรกุล อคควโส (คำจันทราช) และคณะ, 2565)

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทและเงื่อนไขของสถานศึกษา เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางพัฒนาได้ตรงกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นจึงเชื่อมโยงเข้าสู่กระบวนการบริหารคุณภาพที่มีการวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ หลักอภิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา สามารถประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความพอใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการคิดพิจารณาอย่างมีเหตุผลในการเรียนรู้และการปฏิบัติงานได้ โดยการศึกษานองลักษณ์ พันธุ์ชนะพฤต และคณะ (2568) พบว่า การบูรณาการหลักอภิทธิบาท 4

สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เชิงจิตปัญญา เพิ่มแรงจูงใจ ความเพียร ความตั้งใจ และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากสาระดังกล่าว การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงควรเชื่อมโยงการวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา กระบวนการบริหารคุณภาพ และหลักพุทธธรรมเข้ากับองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านเนื้อหาและหลักสูตร วิธีการสอน การใช้สื่อ การจัดกิจกรรม และการวัดและประเมินผล เพื่อให้แนวทางที่ได้สอดคล้องกับบริบทจริงของโรงเรียนและสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน ครูผู้สอน และระบบบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง การเชื่อมโยงดังกล่าวยังช่วยให้การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ควบคู่กับการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและการศึกษาในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาสภาพและกระบวนการจัดการเรียนการสอน และสังเคราะห์แนวทางพุทธบูรณาการสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 รูปหรือคน 2) ครูผู้สอน จำนวน 5 รูปหรือคน 3) ผู้แทนหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานกำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรม จำนวน 5 คน 4) นักเรียนหรือสามเณร จำนวน 5 รูป และ 5) ศิษย์เก่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 5 รูปหรือคน เพื่อให้ครอบคลุมมิติการบริหารจัดการเรียนการสอน การกำกับดูแล และประสบการณ์ของผู้เรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับสภาพ การจัดการเรียนการสอน กระบวนการดำเนินงาน และการประยุกต์หลักกัทธิบาท 4 พัฒนาข้อคำถาม จากวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย ตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและความชัดเจน ของภาษา และปรับคำถามให้เหมาะสมกับบทบาทของผู้ให้ข้อมูลก่อนเก็บข้อมูลจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อประสานการเก็บข้อมูล นัดหมายผู้ให้ข้อมูล และสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด โดยขออนุญาตจัดบันทึก และบันทึกเสียง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยถอดเสียงสัมภาษณ์เป็นข้อความ แล้ววิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกและจัดหมวดหมู่สาระตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้กรอบ SWOT พิจารณาสภาพการ จัดการเรียนการสอน และใช้วงจร PDCA พิจารณากระบวนการดำเนินงาน ควบคู่กับการตีความตาม บริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้วิจัยตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Source Triangulation) โดยเปรียบเทียบสาระจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 กลุ่ม เพื่อพิจารณาประเด็นร่วมและความแตกต่างของมุมมอง แล้วนำมาประกอบการตีความและสังเคราะห์ผลการวิจัย

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อ 3 ผู้วิจัยนำสาระจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพ กระบวนการ และข้อเสนอในการจัดการเรียนการสอนมาจำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ เนื้อหาและหลักสูตร วิธีการสอน สื่อการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล จากนั้นพิจารณาความเชื่อมโยงกับ หลักกัทธิบาท 4 ตามความหมายของฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา โดยคำนึงถึงบริบทและมุมมองของ ผู้ให้ข้อมูล ก่อนเรียบเรียงเป็นแนวทางและนำเสนอในตารางสังเคราะห์พร้อมคำอธิบาย ทั้งนี้ การจำแนก ตามหลักธรรมเป็นการแสดงจุดเน้น มิได้หมายความว่าปฏิบัติแต่ละเรื่องสัมพันธ์กับหลักธรรมเพียง ข้อเดียว

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาสภาพทั่วไปสามารถจำแนกตามกรอบ SWOT ได้ดังนี้ จุดแข็ง (Strengths) โรงเรียนสามารถบูรณาการการศึกษาสามัญกับหลักพระพุทธศาสนาและ วิถีชีวิตของ สามเณร มีการใช้เทคโนโลยีควบคู่กับศาสนสถานและภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดกิจกรรมจิตอาสา และ กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชน รวมทั้งมีการวัดและประเมินผลทั้งทางวิชาการ และตามสภาพจริง จุดอ่อน

(Weaknesses) ได้แก่ เนื้อหาและตารางเรียนค่อนข้างหนาแน่น การเรียนการสอนบางส่วนยังเน้นการบรรยายและการจดจำ ครูพระมีภาระงานหลายด้าน งบประมาณและอุปกรณ์การเรียนการสอนมีข้อจำกัด ตลอดจนกิจกรรมบางส่วนยังขาดความหลากหลาย โอกาส (Opportunities) ได้แก่ การมีกฎหมายและนโยบายภาครัฐรองรับการศึกษาพระปริยัติธรรม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและระบบการเรียนรู้ออนไลน์ ตลอดจนความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายการศึกษา ส่วน อุปสรรค (Threats) ได้แก่ ทัศนคติของสังคมที่ยังมองการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นทางเลือก ข้อจำกัดจากสถานภาพของสามเณรที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมบางประเภท สิ่งดึงดูดภายนอกที่รบกวนการเรียนรู้ และข้อจำกัดด้านระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานในบางพื้นที่ ดังนั้น ภาพรวมสะท้อนว่าโรงเรียนมีจุดแข็งด้านอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและการเชื่อมโยงกับชุมชน แต่ยังจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตร วิธีการสอน เทคโนโลยี และระบบสนับสนุนให้เหมาะสมกับบริบทผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนสามารถอธิบายตามวงจรคุณภาพ PDCA ได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) โรงเรียนร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการหลักสูตรสำนึกับการศึกษาพระพุทธศาสนา วิเคราะห์ความแตกต่างของผู้เรียน จัดทำแผนการสอน เตรียมสื่อ และกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสามเณร 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) ครูจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ใช้เทคโนโลยีและกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ควบคู่กับการดูแลผู้เรียนแบบกัลยาณมิตร และดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายตามปฏิทินการศึกษาและศาสนกิจ 3) การตรวจสอบ (Check) มีการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควบคู่กับพฤติกรรม และวัตรปฏิบัติของผู้เรียนผ่านการนิเทศภายใน ระบบประกันคุณภาพ การสังเกต และการสะท้อนผลร่วมกันของผู้บริหาร ครู คณะสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (Act) นำผลการประเมินไปปรับปรุงหลักสูตร วิธีการสอน สื่อ กิจกรรม และการสอนซ่อมเสริม รวมทั้งพัฒนาบุคลากร และระดมทรัพยากรจากผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่าย การดำเนินงานดังกล่าวทำให้การจัดการเรียนการสอนมีลักษณะเป็นวงจรต่อเนื่องและสามารถปรับให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้มากขึ้น

3. ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวทางโดยเชื่อมโยงข้อมูลการสัมภาษณ์กับหลักอริยปาท 4 แล้วจำแนกตามองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน 5 ด้าน เพื่อแสดงจุดเน้นของการประยุกต์หลักธรรมในแต่ละด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวทางพุทธบูรณาการจำแนกตามองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนและหลักอิทธิบาท 4

ด้าน	ฉันทะ	วิธียะ	จิตตะ	วิมังสา
เนื้อหาและหลักสูตร	สร้างศรัทธาและความรักในการเรียนวิชาสามัญและพระพุทธศาสนา	เรียนรู้ผ่านโครงงานระยะยาวอย่างมุ่งมั่นและมีวินัย	ปรับเนื้อหาให้ยืดหยุ่นและเหมาะสมเพื่อเอื้อต่อสมาธิและความตั้งใจ	ทบทวนหลักสูตรให้ทันสมัย เน้นการคิดและทักษะแห่งอนาคต
วิธีการสอน	ใช้เทคนิคที่สนุกและบรรยากาศเป็นกันเอง	เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและโครงงาน	ใช้สมาธิเตรียมความพร้อมและดูแลรายบุคคล	ฝึกคิดวิเคราะห์อย่างแยกคายและอภิปราย
สื่อการสอน	ผสมผสานมัลติมีเดีย เทคโนโลยี และสถานที่จริง	ร่วมผลิตสื่อทำมือและนวัตกรรมภายใต้งบประมาณจำกัด	คัดเลือกบำรุงรักษา ใช้สื่ออย่างคุ้มค่าและลดสิ่งรบกวน	ตรวจสอบความคุ้มค่า รู้เท่าทันสื่อ และแบ่งปันผ่านช่องทางออนไลน์
กิจกรรมการเรียนการสอน	ให้ผู้เรียนเลือกและร่วมออกแบบตามความสนใจ	ฝึกวินัยและความอดทนผ่านศาสนกิจและจิตอาสา	ทำกิจกรรมอย่างมีสติและจัดเวลาไม่ให้กระทบกิจวัตรสงฆ์	ถอดบทเรียนและนำข้อผิดพลาดมาปรับปรุง
การวัดและประเมินผล	ให้ข้อเสนอแนะเชิงบวก สร้างกำลังใจและแรงจูงใจ	ประเมินพฤติกรรมตามสภาพจริงและวัดผลต่อเนื่อง	ใช้เครื่องมือหลากหลายและบันทึกอย่างละเอียด	วิเคราะห์ผลเรียนและผลสอบ O-NET/B-NET เพื่อพัฒนาการสอน

จากตารางที่ 1 หลักอิทธิบาท 4 แสดงจุดเน้นร่วมกันด้านแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการทบทวน โดยแนวทางคำนึงถึงเนื้อหาทั้งวิชาสามัญ และพระพุทธศาสนา การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การใช้สื่อภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากร และการจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับกิจวัตรสงฆ์ ส่วนข้อมูลการประเมินใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาการสอน การจำแนกตามหลักธรรมแต่ละข้อไม่ได้หมายความว่า การปฏิบัติแต่ละเรื่องสัมพันธ์กับหลักธรรมเพียงข้อเดียว และยังไม่ใช่ว่าหลักฐานยืนยันประสิทธิผลของแนวทาง

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนสะท้อนฐานการบูรณาการวิชาสามัญกับพระพุทธศาสนา ควบคู่กับข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงานครู และทรัพยากร เงื่อนไขเหล่านี้อาจเกี่ยวข้องกับภารกิจ การศึกษาที่ต้องคำนึงถึงทั้งมาตรฐานวิชาการและวิถีชีวิตของสามเณร ข้อค้นพบจึงชี้ให้พิจารณาการ จัดลำดับประเด็นพัฒนาให้เหมาะกับแต่ละโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของพนิตพิชาภัสส์ พินทะภูวงศ์ และนภาพรณ์ ธัญญา (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนของครูในศตวรรษที่ 21: ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องปรับ การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และพัฒนาวิธีการสอนให้สอดคล้องกับ บริบทการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสกล สิริมงคล (ข้าใส) และคณะ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้แหล่งเรียนรู้และ เทคโนโลยี ตลอดจนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนอธิบายได้ด้วย PDCA ซึ่งเชื่อมการวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ และการนำข้อมูลกลับไปปรับปรุง จุดสำคัญคือการใช้ผลนิเทศและการประเมินทั้งด้าน วิชาการและวัตรปฏิบัติเป็นข้อมูลพัฒนางาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสมคิด ก้อนสุรินทร์ (2569) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกระบวนการ PDCA เพื่อยกระดับการนิเทศภายใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดพุทธนิมิตวิทยา จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและสังเคราะห์โมเดลเชื่อมหลักพุทธธรรมกับ PDCA โดยตรง งานดังกล่าวเน้นการนิเทศ และใช้หลักอริยสัจ 4 กัลยาณมิตร และมุทิตา ส่วนการศึกษานี้เน้นการ จัดการเรียนการสอนและหลักอริยสัจ 4 จึงควรเทียบเคียงเฉพาะการใช้วงจรคุณภาพร่วมกับหลักธรรม การรายงานขั้นตอนครบทั้งสี่ด้านยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันประสิทธิผล ต้องพิจารณาหลักฐานการนำผล ตรวจสอบไปปรับการปฏิบัติจริงด้วย

3. แนวทางพุทธบูรณาการใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบในการสังเคราะห์การปฏิบัติทั้ง 5 ด้าน โดยเน้นการสร้างความเข้าใจและความพอใจในการเรียนรู้ วิจารณ์ความเพียรและความต่อเนื่องใน การปฏิบัติ จิตตะเน้นความเอาใจใส่ต่อการเรียนรู้ และวิมังสาเน้นการคิดวิเคราะห์ การตรวจสอบ และ การปรับปรุงการเรียนรู้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระทินกร ฐิตบุญโญ และปาณจิตร สุขุมลย์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลัก อริยสัจ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก สามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการวิจัยพบว่า สามารถนำหลักอริยสัจ 4 มาเชื่อมโยงกับ

กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสนใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการพิจารณาไตร่ตรองของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนางลักษณ์ พันธุ์นะพุด และคณะ (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิบาท 4 กับการบูรณาการการเรียนการสอนรัฐศาสตร์” ผลการวิจัยพบว่าหลักอิทธิบาท 4 สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนและสะท้อนบทบาทของหลักธรรมต่อแรงจูงใจ ความเพียร ความตั้งใจ และการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ทั้งนี้ จุดเฉพาะของการศึกษาครั้งนี้อยู่ที่การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์กับการจัดการเรียนการสอนทั้ง 5 ด้าน โดยคำนึงถึงกิจวัตรของสามเณร และความพร้อมด้านทรัพยากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นสำคัญ

เมื่อพิจารณาข้อค้นพบโดยรวม การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีฐานการบูรณาการความรู้สามัญกับพระพุทธศาสนา แต่มีข้อจำกัดด้านหลักสูตร บุคลากร และทรัพยากร กระบวนการที่ศึกษาอธิบายได้ด้วย PDCA ส่วนแนวทางพุทธบูรณาการเชื่อมหลักอิทธิบาท 4 กับการจัดการเรียนการสอน 5 ด้าน เพื่อใช้เป็นข้อเสนอในการพัฒนางานวิชาการ อย่างไรก็ตาม การตีความข้อค้นพบครั้งนี้ควรคำนึงว่า ผลการวิจัยสะท้อนมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในบริบทพื้นที่ศึกษา และแนวทางที่สังเคราะห์ขึ้นยังไม่ได้ทดลองใช้เพื่อประเมินประสิทธิผล จึงไม่สามารถสรุปความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณธรรม หรือความยั่งยืนของการดำเนินงานได้ การนำแนวทางไปใช้ในพื้นที่อื่นควรพิจารณาความสอดคล้องของบริบทและประเมินความเหมาะสมก่อนดำเนินการ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้เกิดจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน กระบวนการดำเนินงาน และการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเชื่อมโยงการวิเคราะห์บริบทด้วย SWOT กระบวนการพัฒนาตามวงจร PDCA และหลักอิทธิบาท 4 เพื่อกำหนดขอบเขตการประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน 5 ด้าน ได้แก่ เนื้อหาและหลักสูตร วิธีการสอน การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยเริ่มจากการ วิเคราะห์บริบทของโรงเรียนด้วย SWOT เพื่อให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้เข้าสู่กระบวนการพัฒนามตามวงจร PDCA ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุง โดยมีหลัก อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นแนวทางกำกับการทำงาน และการเรียนรู้ เพื่อเสริมแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการคิดปรับปรุงอย่างมีเหตุผล

เมื่อกระบวนการดังกล่าวเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ จะช่วยพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ใน 5 ด้าน ได้แก่ เนื้อหาและหลักสูตร วิธีการสอน การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมและผู้เรียนมากขึ้น จุดสำคัญขององค์ความรู้นี้จึงอยู่ที่การนำข้อมูลจากสภาพจริงของโรงเรียนมาใช้เป็นฐาน แล้วขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยกระบวนการบริหารคุณภาพควบคู่กับหลักพุทธธรรม ทำให้การพัฒนามีทั้ง ความเป็นระบบ และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายส่งเสริมการนำระบบวงจรคุณภาพ (PDCA) และการบูรณาการหลักอริยปัทธธรรมมาใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม
2. คณะสงฆ์ควรมีนโยบายจัดสรรงบประมาณ บุคลากรครูผู้สอนที่มีความชำนาญ และสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างทั่วถึงและโปร่งใส เพื่อกระจายทรัพยากรและแก้ไขปัญหาความขาดแคลนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
3. ภาครัฐและคณะสงฆ์ควรมีนโยบายจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกับสถาบันการศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อบูรณาการการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงจิตตปัญญา และสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่สามเณรอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารและครูผู้สอนในพื้นที่ควรจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในการสอน ผลิตสื่อมัลติมีเดีย และใช้วิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงควบคู่กับการให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน
2. โรงเรียนและชุมชนควรใช้พื้นที่วัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาคุณธรรม และทักษะชีวิต โดยอาศัยความร่วมมือตามแนวคิดเครือข่าย เพื่อให้สามเณรนำความรู้ไปพัฒนาชุมชนและช่วยให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้
3. ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดอบรมพัฒนาศักยภาพครูพระ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอน จิตวิญญาณความเป็นครู และการบริหารจัดการภาระงานเพื่อการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่บูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
3. ศึกษาผลกระทบของการประยุกต์ใช้กลไกความร่วมมือเครือข่าย “บวร” ที่มีต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และจิตสาธารณะของผู้เรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา. (2568). สถิติข้อมูลนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. สืบค้น 10 มิถุนายน 2568, จาก <https://deb.onab.go.th/th/content/category/detail/1472/iid/58848>.
- นงลักษณ์ พันธุ์ชนะพุด และคณะ. (2568). อิทธิบาท 4 กับการบูรณาการการเรียนการสอนรัฐศาสตร์. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์บริหารคน*, 9(3), 233-247.
- พนิตพิชาภัสส์ พินทะภูวงศ์ และนภาพรณ ธีธัญญา. (2567). การสอนของครูในศตวรรษที่ 21: ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(5), 1141-1159.
- พระครูนิวิฐธรรมานุศาสน์ และคณะ. (2564). โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา: สภาพปัจจุบัน และปัญหากระบวนการบริหารจัดการ. *วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย*, 19(2), 1-14.
- พระครูสุตธรรมปคุณ (สำราญ จันทร์โท) และคณะ. (2566). การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 7(1), 24-36.
- พระมหาวิริกุล อคควโส (คำจันทราช) และคณะ. (2565). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาล. *วารสาร มจร อุบลบริหารคน*, 7(2), 1829-1840.
- สมคิด ก้อนสุรินทร์. (2569). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกระบวนการ PDCA เพื่อยกระดับการนิเทศภายใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดพุทธนิมิตรวิทยา จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย*, 7(1), 129-142.
- พระมหาสกล สิริมงคล (ข้าใส) และคณะ. (2565). แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 5(2), 83-94.
- พระทินกร จิตบุญญ และปณณจิตร สุขุมลย์. (2565). การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม*, 9(3), 187-200.